

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

นับแต่เริ่มพัฒนาการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศก็ได้มีการตระหนักถึงการให้ความคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในภาวะขัดกันทางกำลังทหารและได้รับการพัฒนาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์เป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้บาดเจ็บและผู้ป่วย และผู้ที่ไม่สามารถเข้าร่วมในการรบได้อีกต่อไปซึ่งการให้ความคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านั้นเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ หากปราศจากบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์การให้ความคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านั้นก็แทบจะไม่สามารถเป็นไปได้เลย

โดยการให้ความคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์นั้น เป็นไปในรูปแบบของการให้ “สถานะพิเศษ” ที่ภาคีคู่พิพาทต้องให้ความเคารพและความคุ้มครอง เช่น ห้ามโจมตี ไม่ว่าในสถานการณ์ใด ๆ (ยกเว้นเหตุจำเป็นบางประการซึ่งก่อนที่จะโจมตีต้องมีการแจ้งให้บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์นั้นทราบล่วงหน้าก่อนพอสมควร) ให้การสนับสนุนการดำเนินการทางทหารอย่างเต็มความสามารถ ให้การช่วยเหลือให้บุคลากรทางการแพทย์ดำเนินการทางทหารไปได้อย่างราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นต้น

ทั้งนี้ บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์เอง ก็มีหน้าที่ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในการรักษา “สถานะพิเศษ” ให้คงอยู่เสมอเพื่อที่ตนจะได้มีสิทธิได้รับความเคารพและความคุ้มครองดังกล่าว เช่น รักษาสถานะความเป็นกลางในการดำเนินการทางทหาร ดำเนินการบนหลักความเสมอภาค และไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ หลักการสำคัญที่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์จะได้รับความคุ้มครองตามที่กำหนดไว้ก็คือการที่ทำให้บุคคลอื่นหรือภาคีคู่พิพาททราบได้ว่าสถานที่เหล่านั้นหรือพวกเขาเหล่านั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทางการแพทย์ เช่น การใช้เครื่องหมายพิเศษอันเด่นชัด การใช้สัญลักษณ์และสัญญาณต่าง ๆ รวมถึงการแจ้งที่ตั้งของหน่วยการแพทย์ต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงพยาบาลซึ่งมีสถานที่ตั้งแน่นอนอยู่แล้วแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การที่จะสามารถทราบหรือไม่นั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจและจริงใจของผู้ที่ต้องการจะทราบด้วยเช่นกัน ภาคีคู่พิพาทอาจใช้หลักการพิจารณาและวิธีการพิสูจน์ตัวตนต่าง ๆ ที่มีกำหนดให้ใช้ควบคู่กันไป

โดยเมื่อบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์สามารถดำเนินภารกิจทางการแพทย์ได้อย่างราบรื่น นั่นก็หมายความว่าบุคคลที่เป็นเหยื่อสงครามนั้นได้รับการดูแล หรือ เยียวยารักษาตามจุดมุ่งหมายของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการให้ความคุ้มครองบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ก็เป็นการรองรับการให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อสงครามอีกชั้นหนึ่งอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลักการทางกฎหมายจะชัดเจนขนาดไหน แต่ในทางปฏิบัติหากไม่ได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ไร้ความหมายและไร้ประโยชน์ที่แท้จริง เพราะแม้ว่าบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์จะได้รับการกำหนดให้มีสถานะพิเศษ และมีการกำหนดหลักการในการให้ความเคารพและคุ้มครองอย่างชัดเจนแล้วก็ตาม หลายครั้งที่เกิดการกระทำละเมิดต่อบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นทั้งโดยจงใจหรือไม่จงใจก็ตาม แต่น้อยครั้งมากที่มีการดำเนินการลงโทษอย่างเป็นทางการ นอกจากการประณามโดยคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศและการพยายามย้ำเตือนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายตระหนักถึงหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ และยกเว้น ละ เลิกการกระทำละเมิดต่อบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ ซึ่งก็เป็นเพียงเท่าที่คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศสามารถทำได้ การดำเนินการทางกฎหมายแทบจะไม่มีเกิดขึ้นเลย ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญของการละเมิดการให้ความเคารพและคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์อาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการดังต่อไปนี้

1. การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศทั้งต่อหน่วยงานของรัฐและประชาชน รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์เอง ยังไม่เพียงพอ

เพื่อให้ทุกฝ่ายมีความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์มากที่สุดแล้วเท่านั้น ทุกฝ่ายจึงจะสามารถให้ความเคารพ ความคุ้มครอง รวมถึงการสนับสนุนช่วยเหลือแก่การดำเนินภารกิจทางการแพทย์ได้ตามที่กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศกำหนดไว้อย่างสมบูรณ์เช่นกัน

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือ อย่างเช่นบุคลากรทางการแพทย์และอาสาสมัครทั้งหลายนั้น บ่อยครั้งที่เข้าไปโดยมีจิตใจเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยสงคราม โดยตนเองไม่ทราบถึงหลักเกณฑ์หรือสิทธิทั้งหมดของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ตนพึงจะได้รับ ซึ่งอาจจะสามารถช่วยคุ้มครองตนเองจากภัยอันตรายต่าง ๆ รวมทั้งช่วยให้พวกเขาปฏิบัติหน้าที่ทางมนุษยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามหน้าที่ในการให้ความเคารพและคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์

เนื่องจากหลักการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศตามอนุสัญญากรุงเจนีวาและพิธีสารเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความเคารพและคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์นั้น มักเป็นไปในรูปแบบของการให้ความร่วมมือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อพวกเขาได้ทราบถึงสถานะพิเศษของบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์นั้น อย่างไรก็ตาม การที่จะสามารถทราบหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความสมัครใจและจริงใจของผู้ที่ต้องการจะทราบด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในความเป็นจริงในสภาวะขัดกันทางกำลังทหารที่มีความโกลาหล อดม่าน ภาคิคุพิพาทอาจใช้หลักการพิจารณาและวิธีการพิสูจน์ตัวตนต่าง ๆ ตราบเท่าที่ตนพอใจแม้ว่าจะไม่รอบคอบก็ตาม ทำให้ไม่สามารถพิสูจน์สถานะได้อย่างสมบูรณ์ก่อนที่จะมีการโจมตี

3. การคงรักษาความเป็นกลางของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ

เนื่องจากสถานะที่สำคัญยิ่งของคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศที่ต้องคงไว้ อยู่เสมอก็คือ ความเป็นกลาง ดังนั้นแม้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะพบหรือคาดว่า เป็นการกระทำที่จะเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศก็ไม่สามารถเลือกที่จะดำเนินการในเชิงกฎหมายเพื่อเอาโทษจากผู้กระทำ ซึ่งมักจะเป็นรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐภาคีพิพาทนั่นเอง เพราะจะทำให้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศถูกมองว่าไม่เป็นกลาง โดยเฉพาะจากรัฐภาคีพิพาทนั้นและอาจจะไม่อนุญาตให้คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเข้าไปดำเนินการทางมนุษยธรรมในอาณาเขตประเทศของตน ซึ่งกำลังอยู่ภายใต้สภาวะขัดกันทางกำลังทหาร อันจะส่งกระทบที่ร้ายแรงยิ่งกว่าต่อเหยื่อสงครามที่อยู่ในประเทศนั้นต่อไป ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศก็ย่อมไม่อาจกระทำการใด ๆ ที่จะเป็นการเสี่ยงให้ถูกมองไม่เป็นกลางเพื่อป้องกันผลกระทบที่จะตามมานั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเรื่องน่าเศร้าว่า แม้ประชาคมโลกจะเห็นความสำคัญต่อการให้ความเคารพและคุ้มครองแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์และได้มีความพยายามกำหนดและพัฒนาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ นับแต่เริ่มพัฒนาการของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ แต่จนกระทั่งในปัจจุบันใน ปี ค.ศ. 2009 ก็ยังมีเหตุการณ์การโจมตีบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ให้เห็นได้อยู่ ดังนั้นความร่วมมือจากประชาคมโลกนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการให้การดูแลแก่บุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ตามที่พวกเขาควรจะได้รับ

โดยในสถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน ก็ยังมีความต้องการความช่วยเหลือจากบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ทั้งของภาคีคู่สงคราม และโดยเฉพาะบุคลากรและหน่วยทางการแพทย์ที่เป็นอาสาสมัครเข้าไปให้ความช่วยเหลือจากประเทศที่ 3 หรือ องค์การและหน่วยงานระหว่างประเทศต่าง ๆ เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญมาก อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ของโลกและสงครามในปัจจุบัน บุคลากรทางการแพทย์เหล่านั้น ควรจะต้องได้รับการฝึกฝนทางด้านอื่น ๆ นอกจากทางด้านการแพทย์เพื่อเสริมให้การปฏิบัติการทางมนุษยธรรมเป็นไปด้วยดี ก่อนที่จะเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จริง เช่น ความรู้ด้านการเมืองทั้งโดยรวมและโดยเฉพาะในอาณาเขตนั้น ๆ ความรู้ด้านด้านตรรกะ ความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ความสามารถในการสื่อสาร การต่อรอง รวมทั้งการรับมือกับสื่อสารมวลชนต่าง ๆ รวมทั้งบุคลากรทางการแพทย์ยังต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสิทธิ หน้าที่ ประวัติศาสตร์และความสำคัญของหน้าที่ตนอีกด้วย

ในความเป็นจริงอาจจะมีอุปสรรคในการดำเนินการกิจการทางการแพทย์มากมายหลายประการทั้งทางร่างกายและทางจิตใจของการอยู่ท่ามกลางภาวะสงคราม ดังนั้นทำให้บุคลากรทางการแพทย์นั้นต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง รวมทั้งการทำงานในสถานที่จริงอาจเป็นการฝึกฝนการตัดสินใจรายวันในการเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ ระหว่างการเกิดผลประโยชน์ที่ทับซ้อน การพยายามทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหากรณีผู้ที่ผู้ที่เป็นหัวหน้าคุมพื้นที่ต่าง ๆ ร้องขอของก้านลหรือขอความช่วยเหลือพิเศษเป็นการแลกเปลี่ยนก่อนที่จะให้คณะบุคลากรทางการแพทย์ผ่านทางหรือเข้าไปในบริเวณต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือสงครามหรือผู้ลี้ภัย พร้อมทั้งต้องสื่อสารกันชาวพื้นเมือง นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ในสนามรบเช่น ความจริงเกี่ยวกับความโหดร้ายและการคอร์รัปชั่น การละเมิดอันร้ายแรงต่อมนุษยชาติ ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์ได้เข้าไปดำเนินการอย่างใกล้ชิดในพื้นที่สงคราม และมีหลายคราที่องค์การระหว่างประเทศที่ทำงานอย่างซื่อสัตย์

โดยสรุปนั้น กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศให้สิทธิพิเศษแก่หน่วยทางการแพทย์ และบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งถูกเรียกมาให้บริการทางการแพทย์ในภาวะสงครามนั้น โดยหลักแล้วก็เพื่อบุคลากรเหล่านั้นสามารถดำเนินหน้าที่อื่นไม่อาจขาดได้ในภาวะขัดกันทางกำลังทหาร ซึ่งคือการช่วยเหลือผู้ที่บาดเจ็บและผู้ป่วย หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของสงครามนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามหลักการพื้นฐานด้านมนุษยธรรมและหลักความเสมอภาค รวมไปถึงหลักความเป็นกลางนั้นต่างเป็นหลักการที่ปรับใช้ได้ง่ายในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัตินั้น การกระทำตามหลักการต่าง ๆ นี้มักต้องใช้ความกล้าหาญอย่างสูงในการลงมือทำและยึดหยัดต่อหลักการท่ามกลางความโกลาหลในระหว่างการสู้รบและสงคราม